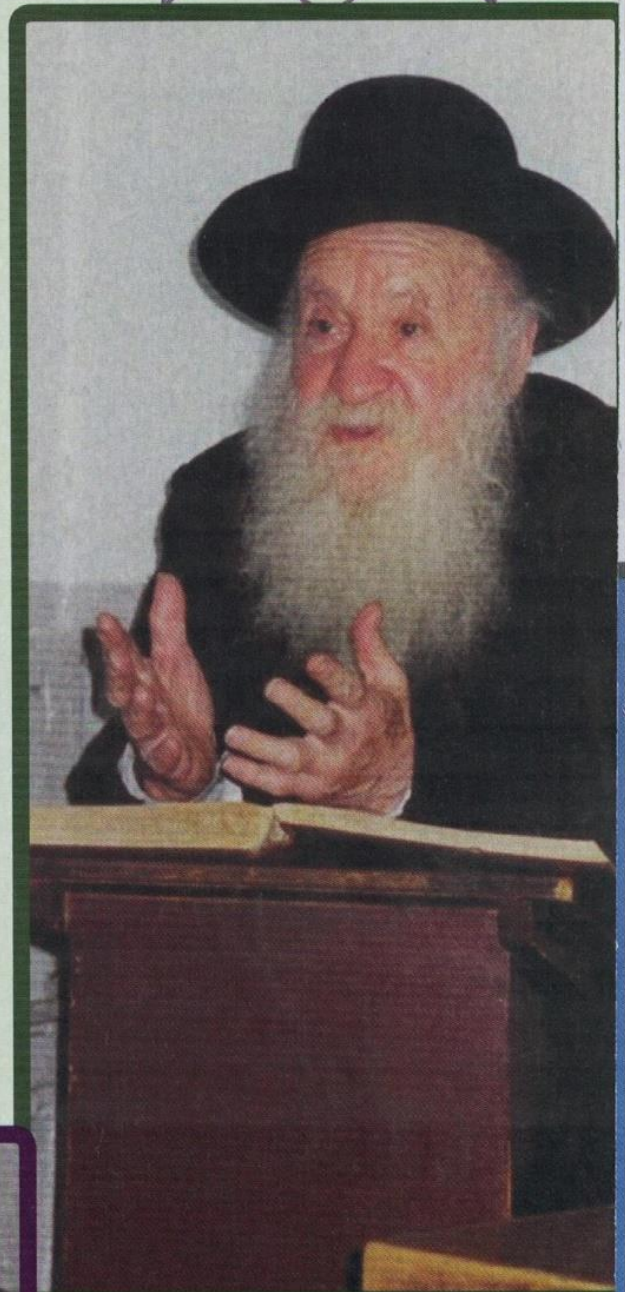

כשהגמרא נסגרה, הראש נותר פתוח

לרגל עשור לפטירתו של אחד מגאוני התורה בדור האחרון הגאון הגדול רבי אליעזר פלצ'נסקי זצוק"ל, ביקשנו להעלות רשמים לדמותו הייחודית המרוממת, ולשם כך נועדנו לשיחה מיוחדת עם בנו יבדלחט"א הגאון רבי שלמה יהודה שליט"א ראש ישיבת 'בית אריה', ועם חתנו הגאון רבי יצחק ארנד שליט"א מראשי ישיבת 'מאורות התורה' לשמוע מדרכי אביהם הגדול אודות עמל התורה ושקידתה

למעלה: במסורת שיעור
בישיבה. משמאל: עם
הגאונים והדוברים ר"צ
מייזנבוין ורבינו
— זצוק"ל

ידוע, רבים מגדולי ראשי הישיבות וצ"ל ויבדלחט"א זכו ללמוד תורה מפיו, מה היה סודו הגדול שגרם לרבים מהת"ח של אותו דור להסתופף בצילו?

אאמו"ר היה מוכתר בכל קנייני תורה באופן מיוחד, אבל ניתן לומר שבין מעלותיו הגדולים זכה במיוחד למעלה עצומה והיא 'לימוד תורה מתוך התפעלות', כשכל שורה בגמרא או ברמב"ם, וכל סברא ברשב"א או בקצות החושן היה לומד ומבאר מתוך התפעלות שהפליאה את שומעיו.

צורת הלימוד שלו הייתה 'לחיות' את הסוגיא בצורה החזקה ביותר, כל סוגיא ניצבה לפניו על כל מרכיביה, דברי התורה היו כה מוחשים וברורים עד שניתן היה לחוש את בעל השור מבכה את שורו ובעל הבור משתומם מהזיקו.

פעם שאל את גיסו חתנו הגר"א בדרך שליט"א כמה זמן למדו אצלם בבית המדרש את מחלוקת רב ושמואל אם מבעה זה אדם או שן, והשיב לו, כמה דקות. אמר לו: בסורא הייתה ישיבה ורב אמר שיעור והוכיח מראיות ברורות שמבעה זה אדם, ובטח התווכחו עמו על כך, אבל כך יצא בסוף, ובנהרדעא ישב שמואל ורן בזה והתווכחו עמו ויצא להם שמבעה זה שן, והיו שלוחים בין שתי הישיבות שדנו במחלוקת, ואת כל זה למדתם רק בכמה דקות!!

פעם פגש אחד ממכריו שהתעניין באיזו סוגיא אוהו בישיבתו, השיב לו: שבת דף כז. נענה אותו אדם ואמר: 'נו, דאס איז דאך טרוקנע סוגיות' [אלו סוגיות יבשות במקצת], ואבא נזעק ואמר: 'מה, איך אפשר לומר סוגיות יבשות, הרי כל סוגיא זה עולם ומלואו'. וכשחזר לביתו העמיק טובא בחררי הסוגיא, ובספרו שלום יהודה ע"ס מועד כתב שני סימנים ארוכים בעניינים של אותה סוגיא.

ומרגלא בפומיה מה שאמר מרן האור שמח' צוק"ל, לסבי הגאון העילוי רבי שלמה יהודה ליב פלצינסקי הי"ד חתן מרן הסבא מסלבורקה צוק"ל שכיהן כאב"ד ור"מ ברוינסק, שהעולם סבור שה'אור שמח' בעל זיכרון גדול, אך האמת אינה כן, אלא שאמרו חז"ל במסכת חולין 'כל מילתא דתמיהא מידכר דכירי לה אינשי' - שכל דבר חידוש ופלא אדם זוכרו, ואצלו כל עניין בתורה הוא בגדר חידוש, ומשום כך זוכר הכול כיוון שמצד החידוש ראה והבחין בכל דבר ודבר. ואבא היה מוסיף על דבריו, שזהו המכוון בתהלים 'פלאות עדותיך על כן נצרתם נפשי', שרוד המלך אומר כיון שדברי תורה אצלי הם בבחינת 'פלאות', שהבנתם נפלאות ממני ואני מוצא בהם דבר חידוש, לכן הם נקבעים לזיכרון בנפשי, וזהו 'על כן נצרתם נפשי', כדברי האור שמח.

תחושה זו של לימוד מתוך התפעלות, הביאה אותו למידה הנוראה של 'מלחמתה של תורה', כשבן אדם מתפעל ומתרגש ממשוהו הוא נלחם עליו כדי לשמר מכל משמר, מידה נפלאה זו שכמעט ונשתכחה בדורנו, הייתה אצלו מידה קבועה בכל הוויתו. גם כשהתכתב עם מרן החזו"א צוק"ל בהיותו אברך בן שלושים ושלוש, התפלפל עמו על כל סברא ועל כל ראייה כאריה דבי עילאי. ומרן החזו"א כתב לו באחד המכתבים 'חשבתי שבבר הסכים על שביית נשק, אולם גדול הוא השלום הוא מלחמתה של תורה, כי דבר שבא לאדם בעמל ויזע הוא נלחם עליו ולא מוותר.

במה התייחד בשיעוריו ודיבורו בלימוד עם הרבים?

שמעתי מכמה מוותיקי תלמידיו צ"ל ויבדלחט"א, ששנים רבות אחרי שלמדו אצלו, גם אם לא זכרו את כל המהלך בסוגיא, את 'ההגדרה של הסוגיא' לא יכלו לשכוח, מעמל התורה שלו זכה להגדיר את המהלך שלו בסוגיא במשפט קצר או בכמה משפטים, שהיה מחדד ונותן ברק בסוגיא כולה עד שלא היה שייך לשכוחו אפילו אחרי עשרות שנים.

סיפר לי מרביץ תורה חשוב ששמע מאבא שיעור בסוגיית 'אמירה בקידושין', הרעיון של השיעור היה להסביר דעת המפרשים שקניין כסף באשה אינו ככל קניין כסף, אלא קניין שיוצר התחייבות, והקידושין נעשים ע"י האמירה, וציין שאינו זוכר כל השיעור אבל חזר באזני על שני משפטים שהיו תמצות גאוני של כל השיעור כולו, והוסיף 'את שני המשפטים הללו איני יכול לשכוח'.

והגאון רבי מנדל קפלן צ"ל מארה"ב סיפר שמרן החזו"א אמר לו עליו, שקשה לחלוק עליו לפי שכל מה שהוא אומר ברור לו בבירור נפלא. ובלשוננו: 'ייל הער האט אלץ מיט אזא קלארקייט'. שנים לאחר שלמדו אצלו, שחו ביניהם תלמידים בדברי תורתו כאילו נאמרו מפיו זה עתה, הדברים היו כה ברורים עד שהרושם נשאר גם עשרות שנים מאוחר יותר. כמה שנים לפני פטירתו פגש אבא את הגאון רבי ישראל בן שלום צוק"ל מראשי ישיבת פוניבז' לצעירים, שלמד אצלו בעבר, ובמהלך הפגישה חזר על משהו ששמע פעם מפיו. אבא שאלו: 'לפני כמה שנים למדתם אצלי?', והוא השיב 'אתמול', למרות שעברו עשרות שנים מאז שמע את השיעור, כל כך היה נהיר וברור לו מה שמע עד שנדמה כאילו זה עתה שמע את הדברים.

אלו נקודות מיוחדות אפשר לציין מדרך הלימוד שלו?

ראשית דרכו הייתה בכל סוגיא ללמוד ולשנן הגמרא, רש"י ותוספות, עד שכל חשבון הסוגיא היה מסודר אצלו לפרטי פרטים, לאחר מכן למד הרמב"ם ופירושי שאר הראשונים לראות כיצד הדברים מסתדרים בחשבון הסוגיא, ומתוך כך היה מתפתח לכל ההיקף של הסוגיא. כן היה מתרעם אם ראה לומד שניגש ישר לקשיות ומהלכים שונים לפני שידע היטב החשבון הבסיסי של הגפ"ת.

גם הייתה לו קבלה מאביו בדרך הלימוד של הגפ"ת, עליה שמר מימי בחרותו, ללמוד כל דף גמרא שבע פעמים, דהיינו ביום הראשון הדף הראשון של המסכת, למחרת הדף הב' וחזרה על הדף הראשון, וביום ג' דף נוסף עם חזרה על שני הקודמים, וכן ע"ז הדרך עד היום השביעי, כך שנמצא שלמד כל דף שבע פעמים בשבעה ימים. בצורה כזו הספיק לחזור על רוב הש"ס בבחרותו ממש. ולימים סיפר שאת מסכת זבחים סיים בבחרותו עשרים וחמש פעמים... וכנראה שזוהי כוונתו במה שכתב על אביו בהקדמה לספרו 'שלום יהודה' 'הרבה תורה למדתי אצלו, ומשחר טל ילדותי השפיע עלי משכלו הוד והבהיר, וכשנתבגרתי לא היה סיפוק בידי לשמשו ולכבדו בחייו כי היה שולח אותי לישיבות המפורסמות ומאוד דאג לשלום תורת, וכל אשר חנני ד' הוא בהדרגתו'.

בהזדמנות סיפר שחזר פעם לבית אביו בסוף זמן חורף תרצ"ג, ואביו בחנו על מסכת יבמות בעיון מרישא ועד גמירא, ואביו כה התרגש מיריעות בנו הצעיר עד שנשקו על ראשו. ואבא סיפר לי, שזוהי הנשיקה היחידה שקיבל מאביו...

יצוין, שבאותו זמן חורף למד בישיבה שבעיר ריגה בה למדו

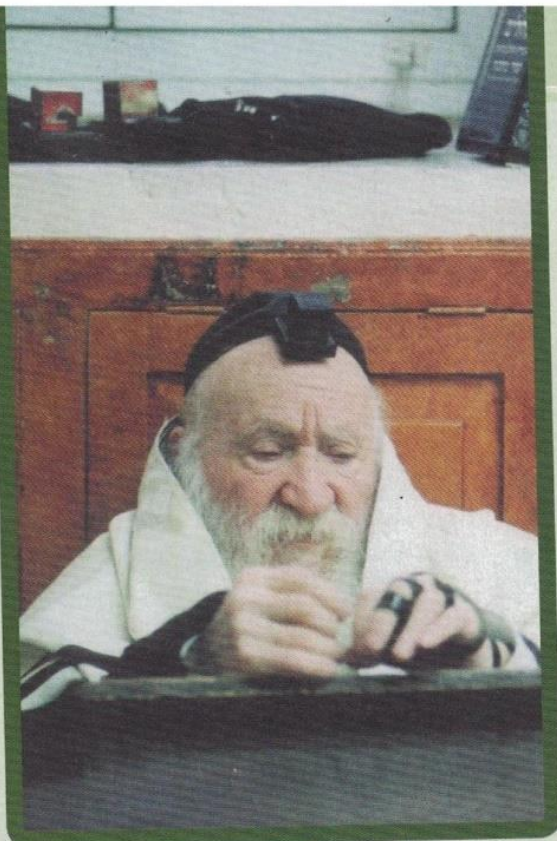
שיחה עם חתנו הג"ר יצחק

בפתח השיחה ביקשנו לשמוע מעט פרורים מדמותו המיוחדת של חתנו הגדול...

היה זה בשנת תשמ"א בעת שבתו [אשתי תחי'] נפצעה קשה מאד על ידי מרצחים ישמעאלים בדרך לטלזסטון שידו עליה מטווח קצר מן המארב, בליל ימי קטב מרירי, ופצעה אנושות, וברגע האחרון לפני שאיבדה הכרתה הספיקה למסור שיודיעו למשפחתה, והגענו מיד למקום ומצאנו את בננו הקטן בן השנה שהיה על ברכיה מגואל ברמה מחייך וצוחק, אולם היא הובהלה לביה"ח שערי צדק בטרם הגענו למקום.

נסעתי עם מו"ח זצ"ל לביה"ח וכשהגענו היא הונחה על שולחן הניתוחים והגדירו הרופאים פציעתה כקשה מאד, כי נפער בגבה חור ענק ועוד כדורים שניקבו ידה וחרדו למעיה, וגם הייתה בחרדש השביעי להריונה, וטובי הרופאים ניסו להציל הוולד. הם הגדירו מצבה כאנוש, ואיבדה דם רב שהוצרכו להעניק כ-י"ח מנות דם!!

מה שלא ישכח ממני לנצח, שהייתי עם גמרא ערובין בידי, ואחרי ששמע מו"ח דיווח הרופאים, שאלני במה אני עוסק, ואמרתי שעסקנו

הוא נודע לא רק בלמדנותו המופלגת אלא ביוניטתו העצומה ברציפות הלימוד...

עניין רציפות הלימוד היה עבורו אחד מקנייני התורה שזכה בהם והרבר היה בנפשו ממש, מצעירותו ממש הרגיל עצמו לשבת סדרים של שעות ארוכות ללא הפסק מתוך ריכוז עמוק, מידה זו שרכש בעמל ויגיעה בילדותו עמדה לו עד זקנותו ממש, שלמרות גילו וחולשתו היה יכול לשבת שעות ארוכות ולהגות בתורה.

אני זוכר שנה אחת בליל חג השבועות, כשהיה בזקנותו ממש למעלה מגבורות, שאלתי אותו אחר סעודת ליל החג אם רוצה לעלות ללמוד בישיבה או ללכת לישון, ואמר לי שיעלה לזמן קצר ואח"כ ירד לישון, כשהגיע לישיבה התחיל לעיין בספר קצות החושן במשך שעות עמד על רגליו ולא הרים ראשו אפילו פעם אחת מתוך הספר, בסוף הלילה אמר לי, נו אולי עכשיו אלך לנוח קצת... והשבתי לו, 'כבר הגיע זמן ק"ש של שחרית'.

סיפרו לי כמה מתלמידי מרן החזו"א ששמעוהו אומר 'לכו תלמדו מר' ליזור, אצל רבי לייזר רעדן אין לערנען איז ביטול תורה, אין סתם מושג של 'לדבר בלימוד' כדי להעביר את הזמן, מה שצריך לומר אומרים, ומה שמיותר, לא נכנס לבית המדרש.

בתקופת לימודו בישיבת מיר, מספר חודשים אחרי שנכנס לישיבה עצר אותו מרן המשגיח רבי ירוחם זצוק"ל ושאלו: 'תאמר לי, ההתמדה אצלך היא בטבע, או שאתה עובר על כך?', השיבו: 'אין התמדה בטבע, בדרך מהסגנון (האכסניה) לישיבה יש מועדון למשחקי שחמט, ואני יכול להיכנס ולשחק, אבל אני באתי למיר ללמוד תורה'.

מטעמים אלו גם סירב לאפשרות להתקין טלפון ציבורי בישיבה, אם אחד התלמידים היה נצרך לשיחה רחופה, היה

מסכת בבא מציעא, רק מחמת שבישיבת סלבודקה למדו באותו זמן מסכת יבמות, לא רצה להחמיץ זאת, לפיכך ישב לברו כל לילה באכסנייתו במשך שש שעות מעשר עד שתיים בלילה ולמד מסכת יבמות, וכך הספיק לחזור ולשננה פעמים רבות. גם כשהיה במיר בשנת תרצ"ד, ישב זמן אלו שלם בשעות הלילה וחזר על כל נדרים, ובן דודו הג"ר מאיר פינקל זצ"ל אביו של הגאון הגדול רנ"צ זצוק"ל ר"י מיר, סיפר, שבסוף אותו אלול בחן את אבא על כל נדרים, 'וכל בלומר של הר"ן בנדרים הוא ידע להמשיך מדישא ועד גמירא'.

עוד סיפר אבא, ששמע מנכדו של רבי ראובל'ה דענענבורגר שהיה מגדולי הדור, שנהג לומר: 'כשבאה לפני שאלה חמורה, ראשית כל אני לומר בסוגיא הגירונה הגמרא, רש"י, תוספות ומרש"א, ואז מובטחני שלא אכשל בדבר הלכה'.

אני זוכר שפעם ישבה אצלו קבוצת בני ישיבה שבאו לשמוע 'חבורה', לאחר מכן שאלוהו כמה שאלות ואמר להם בין הדברים: 'לפעמים אדם לומד סוגיא וב"ה הצליח לדרת לעומקם של דברים ולהבינם, אלא שעדיין נותרו כמה פרטים שאינם מחוורים דיים, הוא כמובן צריך למצוא זמן לברר הצדדים וצירי צדדים שלא נפתרו לו, אבל דבר אחד הוא צריך לדעת, שמחר ממשיכים הלאה: כי אם יתעכב ולא יזוז מהסוגיא עד שיברר הפרטים כולם, לעולם לא יוכל להתקדם, כי אין גבול לעומק התורה וסודותיה, עם כל חובת בירור הפרטים של הסוגיא אסור שזה יעצור רצף ההתקדמות של הלומד.

אך כשנשאל פעם בעידנא דחרוואת ע"י אחד מתלמידיו, מיהו 'למדן', ענה לו אאמו"ר: 'למדן זה אחד שיודע להבחין בין עיקר לטפל', כשנגשים לסוגיא יש כאלו שמתעכבים בדברים צדדיים, ויש כאלו שניגשים ישר לנקודה העיקרית, צריך לדעת לגשת ישר לנקודה העיקרית בסוגיא וממנה להתפתח לכל הכיוונים.

(20 מוסף שבת קודש)

ארנד שליט"א

שעה וראוהו הרופאים הולך הלוך ושוב כארי בסוגר, חששו שמחמת סבלו וצעריו אינו בקו בריאות הנפש והגוף, ושלחו הפסיכיאטר הראשי של ביה"ח לבורדוק, ושאלוני למצבו ומעשיו. אמרתי להם שאין ממה לחשוש כי דבק בתפילה ונשען על צור ישראל ומושיעו בעת צרה.

לאחר כארבע שעות מתוחות יצאו הרופאים לבשר שתם הניתוח, אך לא הצליחו להציל העובר, כי באה לביה"ח כמעט ללא דופק. מו"ח זצ"ל ביקשם להיכנס לטיפול נמרץ לראותה, ונתנו לו, ומשראה אותה שהיו פניה לבנים וחיוורים כסיר ההיכל, נבהל ונחרד, ושאלה אותנו בקול שקט ובוטח אם היא תמות אם נקרא שמתה על קידוש ד', שכן אומרים על נרצח ע"י פראי ישמעאל, ושנינו לדבר אחד ענינו לה שהיא תחי' בעו"ה. באותה עת הגירו ענינו דמעות רבות, אך התחזק באלוקיו והחליט לנסוע לקבר מרן החזו"א וזעק לקונו כל הלילה. לימים סיפר לי שקיבל על עצמו צדקה גדולה מעבר לכוחותיו לתמוך בעמלי תורה. ושח אחד מראשי הישיבות הנודעות שכאשר תמך בו מו"ח זצ"ל בסכום עצום שלא ידע מהיכן ישיג, אמר שמיד הבין שאכן היא תינצל, ושכבה עוד כשבועיים בטיפול נמרץ במצב קריטי וקשה, אך ניכר עליו ששרתה עליו רוח עוז אשר בשרתה כי יעזרנו ד', ובאותם

בסוגיית דין לבדור בעור האסלא ובעומד כפרוץ, ומיד החל לדבר עמי בלימוד בעומק הסוגיא בצלילות הדעת, ועמדתו משתומם נוכח המראה, כיצד בתו נתונה בין חיים למות, והוא שח עמי שיעור שלם כאילו עומד ברוגע בבית מדרשו. אמרתי בליבי שוודאי בשמים מכריזים ע"ז 'ראו בריה שבראתי בעולמי', המקיים בעצמו לולי תורתך שעשועי אז אברתי בעניי, ובשעה נוראה זו ממית עצמו כפשוטו, והופך מסדרונות חדר הניתוח לאהל תורה. ותוך כדי שדיבר עמי בעומק הסוגיא, יצאו כמה רופאים מחדר הניתוח לדרווח לנו למצבה האנוש, ולתאר הפציעה הנוראה, ובא רופא לבודקו אם אפשר לדרווח לו על המצב, או שמא בזקנותו יכבד עליו לשמוע דברים קשים, אך הוא לא נפנה עליהם והמשיך לשוחח עמי בלימוד, וכשגמר דבריו ניפנה לשמוע מה בפיהם, וכשסיימו שהמצב אנוש, וחש מסגנונם כי לדעתם אין הרבה תקווה, המשיך לחזור לסוגיא ולהוסיף לדבר בה, וכשסיים דבריו פנה אלי באומרו שעתה נאמר י"ב פעמים המזמור למנצח יענך ד' ביום צרה, והחל מהלך במסדרונות ביה"ח ושפתיו מרחשות בשקט ובנעימה ובהתרגשות המזמור. כשעברה

משמאל: עם בני רבי שלמה יהודה.
מימין: בשעת התפילה

מתקשר מביתו הסמוך לישיבה, למרות שהדבר גרם אי נוחות בבית, אבל חשיבות רציפות הלימוד הייתה אצלו מעל כל שיקול אחר.

כן חזר על ששמע כמה פעמים ממרן החזו"א: 'כשצריך לברר סוגיא קשה – ערים לילה תמים', אצלו זה היה תמידין כסדרן, גם בלילות שבת, אחר שכבה הגר שהיה לומד בו, הייתי רואה אותו יוצא ולומד לאור הלבנה כדי שלא להפסיק באמצע העיון. בילדותי לא קרה כמעט שהתעוררתי בלילה ולא ראיתי לומד או כותב דבר מה בעומקה של הלכה.

בשנות לימודו בישיבות הק' מיר וסלבודקה, וגם בבריסק נהג ללמוד בחברותא, בהם העילוי רבי נפתלי וסרמן הי"ד בנו של מרן הגר"א וסרמן זי"ע, מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל. אבל כשהגיע לארץ ישראל שינה ממנהגו והחל ללמוד לבדו, כנראה שהדבר נבע מכך שלמד שעות ארוכות בריכוז עמוק, דבר שקשה להגיע אליו יחד עם חברותא.

פעם הוא סיפר, שבשעה שלמד בריגה בישיבת רב העיר הגרמ"מ ז"ק, התקיימה בעיר אסיפת רבנים גדולה, והוא הגיע עם כמה מחבריו כדי לפגוש את אביו שהגיע לאסיפה בתור רבה של העיר ווישקי הסמוכה, הרב זק שעמד בראש האסיפה ראה את הבחורים ואמר להם: 'כל האסיפה כאן זה דברים בטלים, היכן אתם אווזים בגמרא?' ושקע עמהם בשיחה תורנית.

הוא היה מודריך אתכם בצעירותכם איך לומדים וצומחים לת"ח

סיפר לי בני רבי נתן צבי שיחי', שבבחרותו קודם תחילת הזמן, שאלו הסבא מה מתחילים ללמוד בישיבה, וענה לו: בסדר א' פרק האשה נקנית, ובסדר ב' פרק האיש מקדש. נענה הסבא בחריפות: 'את אומרת שאת שתי הסוגיות אתה לא לומד...'. והסביר כוונתו כי ברור שיש לבחור לקיים כל סדרי הישיבה

במלואן וזו היא הערובה להצלחה בתורה ויר"ש, אבל הראש צריך שיהיה שקוע בסוגיא אחת ולא בכמה סוגיות, או בלשונו: 'כשאתה הולך לישון תירדם עם הסוגיא שלך'.

על הזדמנות אחרת סיפר בני שפעם אבי הלך לנוח שעה קלה באמצע היום, הנכד ניצל ההפוגה והלך לכותל המערבי הלוך ושוב, כשחזר סיפר לסבא שהספיק בשעה קלה ללכת לכותל ולהתפלל ולהחזיר חזרה, אמר לו הסבא: 'אני חזרתי ממקום רחוק יותר', למראה אותה הפליאה שניכרו על פני הנכד, המשיך הסבא ואמר: 'הייתי אצל הרמב"ם...'.
מרגלא בפומיה: 'כשאתה סוגר את הגמרא אל תסגור את הראש', או 'עיקר הלימוד הוא כשסוגרים את הגמרא' – השינון התמידי של מהלכי הסוגיא לאחר הלימוד קובע עניין בנפש הלומד ודברי תורה נבלעים בדמו.

שמעתי ממנו פעם עובדה מעניינת ובה מוסר השכל כיצד

ימים היה שגור על לשונו הפסוק 'פרה בשל' נפשי וכו', כי ברבים היו עמדי, כי רבים מגדולי וצדיקי הדור היו עמנו בעת צרתינו ועזרונו בתפלתם.

בתלמודי בישיבת הנגב עזתה, מה תוכלו לספר מאותה תקופה? כשבא ליומיים בשבוע בימי רביעי וחמישי למסור בישיבה שיעור כללי ולדבר בלימוד עם תלמידים שזה אך מקרוב זכו להכיר את עולם התורה, פשטו את שמלת שביים מעליהם, בגדי ע"ה, ולבשו בגדי תפארת של בני תורה, התקרבו לעולם וליגיעת התורה, והוא ממרום גובהו הרוחני כשני דורות מבוגר מהם, ירד אליהם וחיברם לרבותיו הגדולים מצוקי ארץ, שקדמו לו עצמו כשני דורות, אל מרנן הרוגאוטשובע"ר ורבי מאיר שמחה, אל מרנן הגר"ח"ע ורבי שמחה זעליג, והדבר אברהם ועוד, ואח"כ במיוחד למרנן החזו"א והרב מבריסק, שאת מימי כולם שתה בצמא ובהכנעה, ולא רק מתורתם שיבץ והנחיל בשיעוריו והעתיק שמועתם, בנוסף המיוחד שלו, אלא הורגל לספר מעובדות והנהגות שראה אצלם ובעיקר את ששמע מפיהם. גדול היה כוחו בתיאוריו והרגשותיו להכניס גם את תלמידיו ושומעי לקחו, ממש לטרקלינם של ענקי עולם אלה, כאילו גם השומעים חשו זאת וראו זאת בעיניהם.

שיעוריו היו תמיד בלב הסוגיא, בנקודות עיקריות יותר ובעומק

הפשט, והם חינוכו כיצד לבנות סברא וכיצד לדייק בלשון המשנה והגמרא, וסידור המשניות, ואם כי הוא מטבעו תקיף היה, והחזיק סברותיו בכל עזו, ואולי לא מטבעו היה כן, אלא האש-דת של התורה שהיא בדרך כלל נחלת עמלי התורה בעומק העיון, אשר זכו לברר שמעתתא לסעיפיה ולדיניה באופן היותר ראוי וביגיעה רבה, והתורה מתמזגת ומתאחדת עמם ונותנת להם עוז וממשלה. מתחת לבגדי העזו וההדר הללו הייתה נכרת ומבצבצת ענוותנותו והכנעתו הגדולה לתורה ולרבותיו, ופעמים חזר בו מדבריו גם כשתלמיד צעיר שרק עתה נכנס בשערי הישיבה, העיר לו הערה נכונה, ולעתים רחוקות אירע גם שהפריך את סברתו, אם כי לא היה קל הדבר, ואף שהעיד בו מרן החזו"א וצוק"ל כי 'אזניו קשובות והוא חזון בלתי נפרץ', הרי עוד יותר חזון בלתי נפרץ הוא להקשיב ובעיקר גם לחזור מדבריו מפני צורך צעיר, ללמדך כמה אהובה וחשובה לו ביקוש האמת.

כשהיינו מדברים עמו בלימוד, יותר מאשר אורייתא הווי מרתחא ביה, היה הוא מרתיח את דברי התורה, לוחש בגחליה, עד שנהפכו גחלי הסוגיא הנראית ממבט ראשון ושני למעורפלות ועוממות, ומשעה שהוא חישב בהם וליבן ברוחו הגדולה, הפכם לגחלי אש עוממות ובווערות.

עם מרן הגרא"י
פינקל וצוק"ל
בדרך להתננות
בן מרן הגר"ח
בריסק וצוק"ל.
משמאל:
בצעירותו

התקרב אל הסוס, לקח חתיכת בד והקיף בה את פני הסוס וכך בעוד עיני הסוס מכוסות החל העגלון להצליף עם השוט, וראה זה פלא הסוס עלה את כל ההר הגבוה עד לבית. הסוס ראה את מעלה הרחוב והתעצל להתחיל ולטפס, ברגע שלא ראה כלום, התחיל מיד ללכת, ללמדך כי לעתים כאשר לומדים עם ילד תוספות קשה, ארוך ומייגע, כאשר הילד רואה גודלו אין בו כוח לעלות ולעמול בכל דבריו, לפיכך עלינו לכסות לו את עיניו ללמדו קטע קטן, ואחר כך עוד קטע קטן להקל עליו, וכך יצליח לעלות עד למעלה ההר הגבוה...

ראוי ללמד סוגיות מורכבות לצעירים. היה זה מחזה שראה אאמו"ר בקובנא בבחרותו, היה יהודי שלצורך פרנסתו סייעו לו יהודים טובים וקנו לו סוס ועגלה שיוכל להתפרנס מסחיבת משאות, יום אחד ראה את אותו בעל עגלה מתקדם עם סוסו ברחוב המרכזי של העיר, כשהגיע הסוס לרחוב העולה לראש ההר, נעצר הסוס ולא זז ממקומו, העגלון הצליף בשוט פעם ופעמים והסוס התעקש לעמוד, והייתה זו שעת בין השמשות והלילה קרב, הסוס ספג מכות אך אינו עושה צעד אחד קדימה. באותה שעה עבר שם אדם זקן שהתבונן במחזה, וללא אומר

כמה מרגש ונפלא היה גם לראות את מו"ר הגאון הגדול רבי ראובן יוסף גרשנוביץ זצוק"ל מופיע פעמים הרבה ומצטנע מאחור להאזין לשיעוריו, סיפוריו ותיאוריו, וכפי מיעוט הבנתי היה שם אוזנו כאפרסכת כי כנראה חש, כמיעוט השגתי, שכל דבריו נאמרים באהבת התורה וברוח קדושה וטהרה. וראוי להזכיר את אשר שמעתי ממו"ר ראש הישיבה הגאון רבי אריה לוי שליט"א, שהמליץ על מו"ר זצוק"ל את אשר כתב מרן החזו"א על מש"כ הראשונים על רבנו חננאל שכל דבריו דברי קבלה, כי רבינו חננאל קיבל דברים שחבריו בני דורו לא ידעו, והוא היה מספר דברים שקיבל לפני חכמי דורו דברים נסתרים ומפליאים, ומשום כך זה נותן לו חשיבות מיוחדת, שהדורות הולכים ומתמעטים, ומי שהוא עשיר בעובדות הראשונים יש בו קדושה יתירה וחכמה יתרה.

ניתן אולי לפרט יותר על דרך לימודו המיוחדת?

אכן הקשיתם לשאול, כי לדבר על דרגתו וגודל עיונו בלימוד בעומק הפשט אינני ראוי, אך אולי ניתנה לי הרשות לומר הרגשה על דרך לימודו ברטט ובמורא ובקיצור אמרים – כי ישנם גדולים שהצטיינו בשכל כמעט נברל, שנהפך שכלם לשכל התורה, ודרך לימודם וחידושם נאצלים ונמשכים בעיקר מן השכל הצרוף והמוזכך, ומאידך גיסא ישנם גדולים שהרבה רגישות לב ועדינות הנפש וטעמי תורה מהולים

ומעורבים בדברי תורתם, כמובן אחר שזכו שליכם הוא לב התורה. כמדומני שאצל מו"ר זצוק"ל היה מיוזג מושלם בין שני הדרכים הללו, ואולי כל זה נכלל בקניין התורה של 'בינת הלב', כי אפילו אותם שסיגלו לעצמם את סיגנונה ומשנתה של בריסק, שזכו להתחקות על דרך לימודו של מרן החזו"א וסיגלו לעצמם את סגנונו, כבר זכו הרבה וראויים להערכה רבה, אבל מו"ר זצוק"ל היה ת"ח "יחידי" שעיצב לעצמו דרך משלו, הוא מאותן היחידים שלכן נקראו ת"ח 'יחידים' כמו ששנינו במסכת תענית שהוא זכה לחלקו, למצות את ייחודיותו, בשילוב המושלם של השכל המזוקק בעמל התורה, עם רגישות הלב וזכות הנפש, שכל תפילותיו ל'תן חלקנו בתורתך', ולכן זכה וזיכה את כלל ישראל בספרו הנפלא 'שלום יהודה' שהוא אבן יסוד בבית המדרש בכל אתר.

הוא זכה להיות ה'שלום יהודה', בהיותו ת"ח שראוי לתואר 'יחידי', מה שחסר כל כך בדורו, ואכן אותם שהיו קרובים אליו, נתבשמו גם כן מריח ייחודיותו זאת. למרות שהיה חניך ונכד מרן ה'סבא מסלבודקה', הוא לא היה נצר דווקא לאסכולה זאת, אלא הוא היווה מיוזגם ושלם בשילוב היגיעה ברת האמת עם רצונו וחפצו בהיותו במוסר, עד להיותו האדם השלם.

כך ראוי גם בבחורים צעירים, כשלומדים איתם סוגיות מורכבות, אין טעם להתחיל בתחילת הסוגיא את כל המו"מ של האחרונים, גם אם דבריהם נוגעים לשו"ט עצמה, הדבר מבלבל הלומדים הצעירים וחסרה להם הבהירות הבסיסית של הסוגיא והדבר גורם לייאוש ותסכול.

מה זכור לכם מהתנאים הגשמיים בתקופת צעירותכם?

אחרי נישואיו עם אימי תבדלחט"א בת הגה"צ רבי אריה לוי זצוק"ל התגורר בבית ישן בשני חדרים, כשבחדר השני גרו חמיו וחמותו הצדיקים ע"ה, וימים ולילות ישב ולמד בהתמדה עצומה, והתבטא שאת החידושים הטובים זכה בתקופה זו של לימוד תורה מתוך הדחק, בציינו, 'מה צריך יותר, בית קטן, עליית בית מדרש סמוכה – לשבת ולחגות בתורה ימים ולילות'.

בבית קטן זה גידל את כל ילדיו והתגורר בו עד לפטירתו,

אימי תבדלחט"א מסרה נפשה כפשוטו ממש על העיקר הזה שיוכל לשבת, ללמוד וללמד ללא הפרעות.

מרן החזון איש אמר לו פעם שלא הספיק ללמוד כפי ששאף ללמוד בגלל שהיה חולה כל שנותיו, וכפי שכתב לו 'ייסורי הגוף התמידים אצלי מנעורי', אבל בכל זאת כשמרן החזו"א למד תורה היה זה עד כדי עילפון ממש.

שמעתי פעם מפי הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א שסיפר בערגה על אותם לילות שבת שהגיע בבחורות משיבת חברון לביתנו להשתתף ב'חבורות

הידועות', ותיאר איך באותו חדר בצדו ישנו אחיותיי, ובאמצע החדר השולחן שסביבו ישבו הבחורים ושתו בצמא דבריו, ובפינה עמד כלי לקבל המים הנוטפים מהגשמים של חודש טבת, עד כדי שהוצרך כמה פעמים באמצע להוציא הכלי החוצה לרוקן המים ולהחזירו באופן המותר.

ושמעתי שפעם הגיע אליו אחד מתלמידיו, בעל כישרון גדול בלימוד שתינה צערו בפניו שלא זכה להרכיץ תורה ברבים, ואבא פייסו בדברים, שמה שהפליגו חכמים במעלת לימוד תורה מתוך הדחק, אין הבורנה רק דוחק מזונו, אלא גם אם ת"ח נתחדש לו חידוש נפלא וסברא נפלאה ואין לו למי לאומרה, הוי בכלל תורה מתוך הדחק, ויש ע"ז את המעלה של אחד בצער ממאה שלא בצער.

עניין נוסף, לפעמים ילדים צעירים נוטים להמעיט בחשיבות הלימוד עם האבא, אך חכמינו קבעוהו כיסוד מוסד בעיקר צורת תלמוד תורה, ואאמו"ר גדל בווישקי שהיתה עיירה קטנה, ולכך גלה למקום תורה מצעירותו ולא הספיק הרבה לשמש אביו העילוי, ובכל אופן כל דבר ועניין שהיה לו עם אביו, למרות שהיה ילד רך בשנים, נשאר חקוק בעצמותיו על כל פרטיו ודקדוקיו. אביו החל ללמוד אתו גמרא בגיל שש, ולימים אמר שהחשק שאביו הכניס בו בלימוד הגמרא, גרם לו לחשוב רק דבר אחד, 'מתי אהיה גדול ואוכל ללמוד גמרא בכוחות עצמי, אז אלמד כל היום ולא אפסיק...!'

